

I. ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

1. Ústavní soud ve věci sp. zn. Pl. ÚS 24/10 – k pojmu soukromý život

I. Koncept soukromí bývá nejčastěji spojován se západní kulturou a ještě přesněji s anglo-americkou kulturní představou zasazenou do politické filosofie liberalismu. Jde o koncept, který zjevně není obecně zcela sdílený jak v akcentu na význam soukromí, tak v rozsahu toho, co má být soukromím chráněno. V různých kulturách panují různé představy o tom, k jak rozsáhlému soukromí jsou jednotlivé osoby oprávněny a v jakých kontextech. Avšak již v roce 1928 píše soudce Brandeis v následně hojně citovaném disentu (k případu *Olmstead v. U. S. 438, 478, 1928*) následující hodnocení soukromí: «Tvůrci naší Ústavy na sebe vzali odpovědnost vytvořit příznivé podmínky pro usilování o štěstí (...) Přiznali právo (proti státu) být ponechán „sám sobě“ – což je nejkomplexnější či nejobsažnější právo ze všech a zároveň i právo, které je nejvzácnější civilizovanému lidstvu.» A tak se z explicitně ústavně nezmiňovaného práva na soukromí postupem doby stal základní strukturální element U. S. ústavy, který zajišťuje autonomii jednotlivce, byť o jeho uplatnění je stále a opakovaně sváděna uvnitř U. S. Supreme Court bitva.

II. V Listině není právo na respekt k soukromému životu garantováno v jednom všezahrnujícím článku (jako je tomu v případě čl. 8 Úmluvy). Naopak, ochrana soukromé sféry jednotlivce je v Listině rozložena a doplňována dalšími aspekty práva na soukromí, deklarovanými na různých místech Listiny

(např. čl. 7 odst. 1, čl. 10, 12 a 13 Listiny). Stejně tak i samotné právo na informační sebeurčení lze dovodit z čl. 10 odst. 3 Listiny, garantujícího jednotlivci právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním a nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě, a to ve spojení s čl. 13 Listiny, chránícím listovní tajemství a tajemství připravovaných zpráv, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou, podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením anebo jiným způsobem. Nicméně onu „roztržštěnost“ právní úpravy aspektů soukromé sféry jednotlivce nelze přeceňovat a v Listině uvedený výčet toho, co je třeba podřadit pod „deštník“ práva na soukromí či na soukromý život nelze považovat za vyčerpávající a konečný. Při výkladu jednotlivých základních práv, která jsou zachycením práva na soukromí v jeho různých dimenzích tak, jak je uvádí Listina, je nezbytné respektovat účel obecně chápaného a dynamicky se vyvíjejícího práva na soukromí jako takového, resp. je třeba uvažovat o právu na soukromý život v jeho dobové celistvosti. Proto i právo na informační sebeurčení garantované čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny je třeba interpretovat zejména ve spojitosti s právy garantovanými čl. 7, 8, 10 a 12 Listiny. Svou povahou i významem tak právo na informační sebeurčení spadá mezi základní lidská práva a svobody, neboť spolu se svobodou osobní, svobodou prostorové dimenzi (domovní), svobodou komunikační a zajisté i dalšími ústavně garantovanými základními právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu jako zcela nezbytnou podmínku důstojné existence jedince a rozvoje lidského života vůbec

je nutno respektovat a důsledně chránit; zcela právem jsou proto respekt a ochrana této sféry garantovány ústavním pořádkem, neboť – posuzováno jen z poněkud jiného úhlu – jde o výraz úcty k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy České republiky).

[...]

26. V čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky je obsažen normativní princip demokratického právního státu. Základním atributem ústavního konceptu právního státu a podmínkou jeho fungování je respekt k základním právům a svobodám jednotlivce, který je, jako atribut zvoleného ústavního konceptu právního státu, v citovaném ústavním ustanovení výslovně vyjádřen. Toto ústavní ustanovení je bází materiálně chápané právní státnosti, kterou charakterizuje respekt veřejné moci ke svobodné (autonomní) sféře jednotlivce vymezené základními právy a svobodami, a do této sféry veřejná moc zásadně nezasahuje, resp. zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny kolizí s jinými základními právy, resp. ústavně aprobovaným a zákonem jednoznačně definovaným veřejným zájmem, a za předpokladu, že je zákonem předvídaný zásah proporciónální jak s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo, tak s ohledem na míru krácení omezeného základního práva či svobody.

27. Koncept soukromí bývá nejčastěji spojován se západní kulturou a ještě přesněji s anglo-americkou kulturní představou zasazenou do politické filosofie liberalismu. Jde o koncept, který zjevně není obecně zcela sdílený jak v akcentu na význam soukromí, tak v rozsahu toho, co má být soukromím chráněno. V různých kulturách panují různé představy o tom, k jak rozsáhlému soukromí jsou jednotlivé osoby oprávněny a v jakých kontextech. Avšak již v roce 1928 píše soudce Brandeis

v následně hojně citovaném disentu (k případu *Olmstead v. U. S.* 438, 478, 1928) následující hodnocení soukromí: »Tvůrci naší Ústavy na sebe vzali odpovědnost vytvořit příznivé podmínky pro usilování o štěstí (...) Přiznali právo (proti státu) být ponechán „sám sobě“ – což je nejkomplicetnější či nejobsažnější právo ze všech a zároveň i právo, které je nejvzácnější civilizovanému lidstvu.« A tak se z explicitně ústavně nezmiňovaného práva na soukromí postupem doby stal základní strukturální element U. S. ústavy, který zajišťuje autonomii jednotlivce, byť o jeho uplatnění je stále a opakovaně sváděna uvnitř U. S. Supreme Court bitva.

28. Požadavek respektu ke svébytnému uspořádání života se stal, vedle požadavku na respekt k vlastnímu životu, fyzické, psychické a duchovní integrity, osobní svobodě a k vlastnictví, centrálním lidskoprávním nárokem na autonomii jednotlivce, jež má formativní význam pro evropské vnitrostátní katalogy lidských (základních) práv, jakož i pro jejich pozdější regionální a univerzální pandány.

Ani v evropských původních vnitrostátních katalogích základních práv však nebylo právo na soukromí či soukromý život jako takové explicitně zmiňováno, což dokládají texty národních ústav ještě ze 40. a 50. let minulého století (např. ústavy SRN, o Rakousku nemluvě, ústava Dánska, Finska, samozřejmě i Francie, jakož i Irsko, ale také Itálie a dalších států). Požadavky respektu k soukromí a jeho ochrana jsou totiž úzce navázány na rozvoj technických a technologických možností, které samozřejmě zvyšují i svobodu ohrožující potenciál státu.

29. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. II. ÚS 2048/09 ze dne 2. 11. 2009 (dostupný v elektronické databázi rozhodnutí <http://nalus.usoud.cz>): „zcela zvláštní

respekt a ochranu požívá v liberálních demokratických státech základní právo na nerušený soukromý život osoby (čl. 10 odst. 2 Listiny).³⁰ Primární funkcí práva na respekt k soukromému životu je zajistit prostor pro rozvoj a seberealizaci individuální osobnosti. Vedle tradičního vymezení soukromí v jeho prostorové dimenzi (ochrana obydlí v širším slova smyslu) a v souvislosti s autonomní existencí a veřejnou mocí nerušenou tvorbou sociálních vztahů (v manželství, v rodině, ve společnosti), právo na respekt k soukromému životu zahrnuje i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém. Jinými slovy, právo na soukromí garantuje rovněž právo jednotlivce rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu, jakým způsobem a za jakých okolností mají být skutečnosti a informace z jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům. Jde o aspekt práva na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení, výslovně garantovaný čl. 10 odst. 3 Listiny [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41) nebo sp. zn. I. ÚS 705/06 ze dne 1. 12. 2008 (N 207/51 SbNU 577), anebo rozhodnutí Spolkového ústavního soudu SRN ze dne 15. 12. 1983, BVerfGE 65, 1 (Volkszählungsurteil) či ze dne 4. 4. 2006, BVerfGE 115, 320 (Rasterfahndungsurteil II)].

30. V citovaném rozhodnutí BVerfGE 65, 1, německý Spolkový ústavní soud při posouzení ústavnosti zákonné úpravy procesu sběru a uchovávání dat za účelem sčítání lidu (Volkszählung) mimo jiné konstatoval, že v moderní společnosti, charakterizované i obrovským nárůstem informací a dat, musí být ochrana jednotlivce před neomezeným sběrem, uchováváním, užitím a zveřejňováním dat o její/jeho osobě a soukromí poskytována v rámci obecnějšího, ústavně garantovaného práva jednotlivce na soukromí. Pokud jednotlivci nebude

garantována možnost hlídat a kontrolovat obsah i rozsah osobních dat a informací jim poskytnutých, jež mají být zveřejněny, uchovány či použity k jiným než původním účelům, nebude-li mít možnost rozpoznat a zhodnotit důvěryhodnost svého potenciálního komunikačního partnera a případně tomu uzpůsobit i své jednání, pak nutně dochází k omezení až potlačování jeho práv a svobod, a nelze tak již nadále hovořit o svobodné a demokratické společnosti. Právo na informační sebeurčení (informationelle Selbstbestimmung) je tak nezbytnou podmínkou nejen pro svobodný rozvoj a seberealizaci jednotlivce ve společnosti, nýbrž i pro ustavení svobodného a demokratického komunikačního řádu. Zjednodušeně řečeno, v podmínkách vševědoucího a vsudypřítomného státu a veřejné moci se svoboda projevu, právo na soukromí a právo svobodné volby chování a konání stávají prakticky neexistujícími a iluzorními.

31. V Listině není právo na respekt k soukromému životu garantováno v jednom všezahrnujícím článku (jako je tomu v případě čl. 8 Úmluvy). Naopak, ochrana soukromé sféry jednotlivce je v Listině rozložena a doplňována dalšími aspekty práva na soukromí, deklarovanými na různých místech Listiny (např. čl. 7 odst. 1, čl. 10, 12 a 13 Listiny). Stejně tak i samotné právo na informační sebeurčení lze dovodit z čl. 10 odst. 3 Listiny, garantujícího jednotlivci právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním a nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě, a to ve spojení s čl. 13 Listiny, chránícím listovní tajemství a tajemství přepravovaných zpráv, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasilaných poštou, podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením anebo jiným způsobem. Nicméně onu „roztříštěnost“ právní úpravy aspektů soukromé sféry jednotlivce nelze přeceňovat a v Listině uvedený výčet toho, co je třeba podřadit pod

„deštník“ práva na soukromí či na soukromý život nelze považovat za vyčerpávající a konečný. Při výkladu jednotlivých základních práv, která jsou zachycením práva na soukromí v jeho různých dimenzích tak, jak je uvádí Listina, je nezbytné respektovat účel obecně chápaného a dynamicky se vyvíjejícího práva na soukromí jako takového, resp. je třeba uvažovat o právu na soukromý život v jeho dobové celistvosti. Proto i právo na informační sebeurčení garantované čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny je třeba interpretovat zejména ve spojitosti s právy garantovanými čl. 7, 8, 10 a 12 Listiny. Svou povahou i významem tak právo na informační sebeurčení spadá mezi základní lidská práva a svobody, neboť spolu se svobodou osobní, svobodou v prostorové dimenzi (domovní), svobodou komunikační a zajištěním dalšími ústavně garantovanými základními právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu jako zcela nezbytnou podmínku důstojné existence jedince a rozvoje lidského života vůbec je nutno respektovat a důsledně chránit; zcela právem jsou proto respekt a ochrana této sféry garantovány ústavním pořádkem, neboť – posuzováno jen z poněkud jiného úhlu – jde o výraz úcty k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy České republiky).

32. Z ustálené judikatury Ústavního soudu, zejména ve vztahu k problematice odposlechu telefonních hovorů, zřetelně vyplývá, že ochrana práva na respekt k soukromému životu v podobě práva na informační sebeurčení ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny se vztahuje nejen k vlastnímu obsahu zpráv podávaných telefonem, ale i k údajům o volaných číslech, datu a čase hovoru, době jeho trvání, v případě mobilní telefonie o základových stanicích zajišťujících hovor [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 502/2000 ze dne 22. 1. 2001 (N 11/21 SbNU 83) – „Soukromí každého člověka je hodno zásadní

(ústavní) ochrany nejen ve vztahu k vlastnímu obsahu podávaných zpráv, ale i ve vztahu k výše uvedeným údajům. Lze tedy konstatovat, že čl. 13 Listiny zakládá i ochranu tajemství volaných čísel a dalších souvisejících údajů, jako je datum a čas hovoru, doba jeho trvání, v případě volání mobilním telefonem i označení základových stanic zajišťujících hovor. (...) tyto údaje jsou nedílnou součástí komunikace uskutečněné prostřednictvím telefonu.“ – či obdobně nálezy sp. zn. IV. ÚS 78/01 ze dne 27. 8. 2001 (N 123/23 SbNU 197), sp. zn. I. ÚS 191/05 ze dne 13. 9. 2006 (N 161/42 SbNU 327) či sp. zn. II. ÚS 789/06 ze dne 27. 9. 2007 (N 150/46 SbNU 489)].

33. Ústavní soud v citovaných nálezech vycházel i z judikatury ESLP [zejména rozhodnutí ve věci Malone proti UK (no. 8691/79 ze dne 2. 8. 1984)], který z čl. 8 Úmluvy, garantujícího právo na respekt k soukromému a rodinnému životu, jakož i k obydlí a ke korespondenci, dovodil i právo na informační sebeurčení, když několikrát zdůraznil, že sběr a uchovávaní údajů týkajících se soukromého života jednotlivce spadají pod rozsah čl. 8 Úmluvy, neboť výraz „soukromý život“ nesmí být interpretován restriktivně. Tato fazeta práva na soukromí tak konzumuje i právo na ochranu před sledováním, hlídáním a pronásledováním ze strany veřejné moci, a to i ve veřejném prostoru či na veřejně přístupných místech. Navíc žádný zásadní důvod neumožňuje vyloučit z pojmu soukromého života aktivity profesní, obchodní či sociální [srov. rozhodnutí ve věci Niemietz proti Německu (no. 13710/88) ze dne 16. 12. 1992]. Jak uvedl ESLP, tato extenzivní interpretace pojmu „soukromý život“ je ve shodě s Úmluvou o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat (vypracovanou Radou Evropy k 28. 1. 1981, v České republice v platnosti od 1. 11. 2001, publ. pod

č. 115/2001 Sb. m. s.), jejímž cílem je „zaručit na území každé smluvní strany každé fyzické osobě (...) respektování jejich práv a základních svobod, a zejména jejího práva na soukromý život, v souvislosti s automatizovaným zpracováním údajů osobního charakteru, které se jí týkají (čl. 1), přičemž ty jsou definovány jako jakékoliv informace týkající se identifikované nebo identifikovatelné fyzické osoby (čl. 2).“ [srov. rozhodnutí ve věci Amman proti Švýcarsku (no. 27798/95) ze dne 16. 2. 2000 a tam citovaná judikatura].

34. ESLP ve své judikatuře k právu na respekt k soukromému životu podle čl. 8 Úmluvy označil za zásahy do soukromí jednotlivců mimo jiné i zásahy v podobě kontroly dat, obsahu pošty a odposlechu telefonních hovorů [srov. rozhodnutí ve věci Klass a další proti Německu (no. 5029/71) ze dne 6. 9. 1978, rozhodnutí ve věci Leander proti Švédsku (no. 9248/81) ze dne 26. 3. 1987, rozhodnutí ve věci Kruslin proti Francii (no.11801/85) ze dne 24. 4. 1990 či rozhodnutí ve věci Kopp proti Švýcarsku (no. 23224/94) ze dne 25. 3. 1998], zjišťování telefonních čísel telefonujících osob [srov. rozhodnutí ve věci P. G. a J. H. proti UK (no. 44787/98) ze dne 25. 9. 2001], zjišťování údajů o telefonním spojení (srov. citované rozhodnutí ve věci Amman proti Švýcarsku) nebo uchovávání údajů o DNA jednotlivců v databázích obviněných [srov. rozhodnutí ve věci S. a Marper proti UK (no. 30562/04 a 30566/04) ze dne 4. 12. 2008]. V rozhodnutí ve věci Rotaru proti Rumunsku (no. 28341/95) ze dne 4. 5. 2000 ESLP dovodil z práva na soukromý život projevu jejího se v podobě práva na informační sebeurčení i pozitivní povinnost státu zlikvidovat data, která o osobě z její soukromé sféry stát shromáždil a zpracoval.

35. Obdobný přístup zastává i judikatura zahraničních ústavních soudů.

Např. zmíněný Spolkový ústavní soud SRN prostřednictvím práva na informační sebeurčení garantuje ochranu nejen obsahu předávaných informací, ale chrání i vnější okolnosti, za nichž se uskutečňují – tj. místo, čas, účastníky, druh a způsob komunikace, neboť znalost okolností uskutečněné komunikace může ve spojení s dalšími údaji sama o sobě indikovat samotný obsah komunikace a za pomoci zkoumání těchto údajů a jejich analýzy lze zhotovit individuální profily účastníků dané komunikace. [srov. k tomu např. rozhodnutí ze dne 27. 7. 2005, BVerfGE 113, 348 (Vorbeugende Telekommunikationsüberwachung) či ze dne 27. 2. 2008, BVerfGE 120, 274 (Grundrecht auf Computerschutz)].

VII. B) Přípustnost zásahu do práva na informační sebeurčení

36. Za primární cíl právní regulace plošného a preventivního sběru a uchovávání provozních a lokalizačních údajů o elektronické komunikaci bývá obecně označována ochrana před bezpečnostními hrozbami a potřeba zajištění dostupnosti těchto údajů pro účely předcházení, odhalování, vyšetřování a stíhání závažných trestných činů ze strany veřejné moci. Jak již Ústavní soud v minulosti několikrát zdůraznil, stíhání trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů je ústavně aprobovatelným veřejným zájmem, jehož podstatou je přenesení odpovědnosti za postihování nejzávažnějších porušení základních práv a svobod fyzickými a právnickými osobami na stát. Umožňuje-li trestní právo realizaci veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti pomocí robustních nástrojů, jejichž užití má za následek vážné omezení osobní integrity a základních práv a svobod jednotlivce, pak při jejich aplikaci musí být respektovány ústavně-právní limity. K omezení osobní integrity a soukromí osob (tj. k prolomení respektu k nim) tak ze strany veřejné moci může

dojít jen zcela výjimečně, je-li to v demokratické společnosti nezbytné, nelze-li účelu sledovaného veřejným zájmem dosáhnout jinak a je-li to akceptovatelné z pohledu zákonné existence a dodržení účinných a konkrétních záruk proti libovůli. Esenciální předpoklady spravedlivého procesu totiž vyžadují, aby byl jednotlivec vybaven dostatečnými garancemi a zárukami proti možnému zneužití pravomoci ze strany veřejné moci. Ony nezbytné záruky sestávají z odpovídající právní úpravy a z existence účinné kontroly jejich dodržování, kterou představuje především kontrola těch nejintenzivnějších zásahů do základních práv a svobod jednotlivců nezávislým a nestranným soudem, neboť je povinností soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám jednotlivců (čl. 4 Ústavy České republiky) [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 631/05 ze dne 7. 11. 2006 (N 205/43 SbNU 289) a sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. 6. 2010 (219/2010 Sb., dostupný v elektronické databázi rozhodnutí <http://nalus.usoud.cz>]].

37. Naplnění výše předestřených podmínek pak Ústavní soud ve své judikatuře blíže konkretizoval při posuzování přípustnosti zásahu veřejné moci do soukromí jednotlivců v podobě užití odposlechů telekomunikačního provozu [srov. např. citované nálezy sp. zn. II. ÚS 502/2000, sp. zn. IV. ÚS 78/01, sp. zn. I. ÚS 191/05 (všechny viz výše) či nálezy sp. zn. I. ÚS 3038/07 ze dne 29. 2. 2008 (N 46/48 SbNU 549)]. Zásah do základního práva jednotlivce na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny z důvodu prevence a ochrany před trestnou činností je tak možný jen skrze imperativní zákonnou úpravu, která musí především odpovídat nárokům plynoucím z principu právního státu a která naplňuje požadavky vyplývající z testu proporcionality, kdy v případech střetů základních práv či svobod

s veřejným zájmem, resp. s jinými základními právy či svobodami je třeba posuzovat účel (cíle) takového zásahu ve vztahu k použitým prostředkům, přičemž měřítkem pro toto posouzení je zásada proporcionality (v širším smyslu). Taková právní úprava musí být přesná a zřetelná ve svých formulacích a dostatečně předvídatelná, aby potenciálně dotčeným jednotlivcům poskytovala dostatečnou informaci o okolnostech a podmínkách, za kterých je veřejná moc oprávněna k zásahu do jejich soukromí, aby případně mohli upravit své chování tak, aby se nedostali do konfliktu s omezující normou. Rovněž musí být striktně definovány i pravomoci udělené příslušným orgánům, způsob a pravidla jejich provádění tak, aby jednotlivcům byla poskytnuta ochrana proti svévolnému zasahování. Posouzení přípustnosti daného zásahu z hlediska zásady proporcionality (v širším smyslu) pak zahrnuje tři kritéria. Prvním z nich je posouzení způsoblosti naplnění účelu (nebo také vhodnosti), přičemž je zjišťováno, zda je konkrétní opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Dále se pak jedná o posouzení potřebnosti, v němž je zkoumáno, zda byl při výběru prostředků použit ten prostředek, který je k základnímu právu nejšetrnější. A konečně je zkoumána přiměřenost (v užším smyslu), tj., zda újma na základním právu není nepřiměřená ve vazbě na zamýšlený cíl, tzn. že opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky převyšovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních. [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 3/02 ze dne 13. 8. 2002 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.)].

38. Nezbytný požadavek soudní ochrany základních práv se v případě užití trestněprávních nástrojů omezujících základní

práva a svobody jednotlivce projevuje zejména ve vydání soudního příkazu a v jeho dostatečném odůvodnění. To musí odpovídat jak požadavkům zákona, tak především ústavním principům, z nichž zákonné ustanovení vychází, resp. které zpětně limitují jeho interpretaci, neboť aplikace takového ustanovení představuje zvláště závažný zásah do základních práv a svobod každého jednotlivce. „Soudní příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu může být vydán jen v řádně zahájeném trestním řízení pro zákonem kvalifikovanou trestnou činnost, a musí být podložen relevantními indiciemi, z nichž lze dovodit důvodné podezření ze spáchání takového trestného činu. Příkaz musí být individualizován ve vztahu ke konkrétní osobě, která je uživatelem telefonní stanice. Konečně musí příkaz alespoň v minimální míře konkrétně uvést, jaké skutečnosti významné pro trestní řízení mají být takto zjištěny a z čeho je to vyvozováno.“ (srov. citované nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 789/06 či sp. zn. I. ÚS 3038/07 – oba viz výše).

39. Obdobný přístup zastává i ESLP ve své judikatuře. ESLP tak v souladu s čl. 8 odst. 2 Úmluvy, jež vymezuje ústavněprávní limity omezení základních práv a svobod jednotlivců garantovaných čl. 8 odst. 1 Úmluvy, v každém jednotlivém případě předně posuzuje, zda tvrzený zásah či omezení základních práv či svobod je podřaditelný pod rozsah ochrany čl. 8 Úmluvy. Pokud ano, byl-li tvrzený zásah do práva na soukromí ze strany veřejné moci proveden v souladu se zákonem, jež musí být dostupný a dostatečně předvídatelný, tedy vyjádřený s velkou mírou přesnosti tak, aby jednotlivci dovolil v případě potřeby regulovat své chování (srov. Malone proti UK, Amman proti Švýcarsku či Rotaru proti Rumunsku). Úroveň přesnosti požadované po vnitrostátní právní úpravě, která v žádném případě nemůže počítat se

všemi eventualitami, do značné míry závisí na obsahu zkoumaného textu, na oblasti, kterou má pokrývat a počtu a statusu osob, kterým je určena [Hassan a Tchaouch proti Bulharsku (no. 30985/96, 39023/97) ze dne 26. 10. 2000]. Přezkoumávaný zásah do základních práv či svobod garantovaných čl. 8 odst. 1 Úmluvy musí ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy být rovněž nezbytným v demokratické společnosti, sledovat Úmluvou aprobovaný účel (např. ochrana života nebo zdraví osob, národní a veřejné bezpečnosti, ochrana práv a svobod druhých či morálky, předcházení nepokojům a zločinnosti či zájem na hospodářském blahobytu země), který musí být relevantní a řádně odůvodněný. Aby bylo možné zákonnou úpravu posoudit jako souladnou s Úmluvou, musí ve smyslu čl. 13 Úmluvy rovněž poskytovat přiměřenou ochranu proti svévoli, a v důsledku toho s dostatečnou jasností definovat rozsah a způsob výkonu pravomocí svěřených kompetentním orgánům (srov. Krušlin proti Francii či S. a Marper proti UK). Jinými slovy, úkony představující očividný zásah do základního práva na soukromý život se nesmí ocitnout mimo jakoukoli bezprostřední (preventivní či následnou) soudní kontrolu [srov. např. rozhodnutí ve věci Camenzind proti Švýcarsku (no. 21353/93) ze dne 16. 12. 1997].

40. ESLP zmíněné požadavky na právní úpravu umožňující zásah do práva na soukromý život blíže konkretizoval v těch výše uvedených rozhodnutích, v nichž posuzoval přípustnost takového zásahu ze strany veřejné moci v podobě užití odposlechu telefonních hovorů, tajného dohledu, sběru informací a dat ze soukromé (osobnostní) sféry jednotlivce. ESLP zdůraznil, že je předně nutné vymezit jasná a detailní pravidla upravující rozsah a použití takových opatření, stanovit minimální požadavky na délku, způsob uložení získaných informací a údajů, jejich použití,

přístup třetích osob k nim, a zakotvit procedury vedoucí k ochraně celistvosti a důvěrnosti údajů a rovněž k jejich ničení, a to způsobem, aby jednotlivci disponovali dostatečnými zárukami proti riziku jejich zneužití a svévole. Nezbytnost disponovat takovými zárukami je o to větší, když se jedná o ochranu osobních údajů podrobných automatickému zpracování, zejména pokud jsou tyto údaje využívány k policejním cílům a v situaci, kdy se dostupné technologie stávají stále komplikovanějšími. Vnitrostátní právo musí zejména zaručit, že shromážděné údaje jsou skutečně relevantní a nejsou přehnané vzhledem k účelu, pro který byly zajištěny, a dále že jsou uchovávány ve formě umožňující identifikaci osob během doby nepřesahující nezbytnou míru k dosažení účelu, pro který byly zajištěny [srov. preambuli a čl. 5 Úmluvy o ochraně dat a zásadu č. 7 Doporučení Výboru ministrů č. R(87)15 ze dne 17. 9. 1987 týkající se úpravy a využití osobních údajů v policejním sektoru, citováno dle rozhodnutí ve věci Weber a Saravia proti Německu (no. 54934/00) ze dne 29. 6. 2006 či Liberty a další proti UK (no. 58243/00) ze dne 1. 7. 2008]. (...)

VIII. C) Obiter dictum

55. Pouze toliko ve formě obiter dicta Ústavní soud konstatuje, že si je samozřejmě vědom skutečnosti, že ruku v ruce s rozvojem moderních informačních technologií a komunikačních prostředků dochází i k výskytu nových a sofistikovanějších způsobů páčání trestné činnosti, kterým je nutné čelit. Nicméně Ústavní soud vyjadřuje pochybnosti nad tím, zda samotný nástroj plošného a preventivního uchovávání provozních a lokalizačních údajů téměř o veškeré elektronické komunikaci je z hlediska intenzity zásahu do soukromé sféry nepřeberného množství účastníků elektronické komunikace nástrojem nezbytným a přiměřeným. Tento

názor není v evropském prostoru zdaleka ojedinělým, neboť samotná Směrnice o data retention od samého počátku své existence čelila obrovské vlně kritiky jednak ze strany členských států (např. vlády Irska, Nizozemí, Rakouska či Švédska dlouho otálely či stále ještě vyčkávají s její implementací, přičemž dvě posledně jmenované země tak činí i přes Komisí veřejně avizovanou hrozbu zahájení řízení před Evropským soudním dvorem), jednak ze strany zákonodárců v Evropském parlamentu, Evropského inspektora ochrany údajů (viz závěry z konference k problematice data retention pořádané Komisí dne 3. 12. 2010 v Bruselu, viz <http://www.data-retention2010.net/docs.jsp>) či Pracovní skupiny pro ochranu dat zřízené podle čl. 29 Směrnice 95/46/ES (srov. její stanoviska, která jsou dostupná na adrese http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/workinggroup/wpdocs/index_en.htm), anebo ze strany nevládních organizací (mimo jiné Statewatch, European Digital Rights či Arbeitskreis Vorratsdatenspeicherung – AK Vorrat). Všichni výše uvedení se domáhali buď úplného zrušení předmětné Směrnice o data retention a nahrazení nástroje plošného a preventivního uchovávání provozních a lokalizačních údajů jinými, více přiměřenými nástroji (např. tzv. data freezing, jež za splnění stanovených podmínek umožňuje sledování a uchovávání potřebných a vybraných údajů pouze u konkrétního, předem určeného účastníka komunikace), anebo se domáhali její změny, zejména v podobě poskytnutí dostatečných záruk a prostředků ochrany dotčeným jednotlivcům a zpřísnění požadků na bezpečnost uchovávaných údajů před hrozbou jejich úniků a zneužití ze strany třetích osob.

56. K pochybnostem Ústavní soud dospěl i při zkoumání toho, zda nástroj plošného a preventivního uchovávání provozních a lokalizačních údajů je z pohledu

jeho původního účelu (ochrana před bezpečnostními hrozbami a prevence před páčáním zvláště závažné trestné činnosti) nástrojem efektivním, a to zejména při existenci tzv. anonymních SIM karet, které se vymykají z napadenou právní úpravou předvídaného rozsahu uchovávaných provozních a lokalizačních údajů a které jsou dle vyjádření Policie České republiky až ze 70 % využívány ke komunikaci při páčání trestné činnosti (srov. „Česká policie chce zakázat anonymní předplacené karty, operátoři se brání“, iDNES.cz, 18. 3. 2010). V této souvislosti lze odkázat na analýzu Spolkového úřadu vyšetřování SRN (Bundeskriminalamt) ze dne 26. 1. 2011, který na základě porovnání statistických údajů o spáchané závažné trestné činnosti na území SRN za období před a po přijetí předmětné právní úpravy k data retention dospěl k závěru, že použití nástroje plošného a preventivního uchovávání provozních a lokalizačních údajů nemělo téměř žádný vliv na snížení počtu spáchaných závažných trestných činů ani na míru jejich objasňování (samotná analýza a konkrétní statistické údaje jsou dostupné na <http://www.vorratsdatenspeicherung.de/content/view/426/79/lang,de/>). Obdobné závěry lze přitom učinit i při zběžném pohledu na statistické přehledy kriminality na území České republiky zveřejňované Policií České republiky, např. srovnání statistických údajů za období let 2008 až 2010 (dostupné na <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>).

57. V neposlední řadě považuje Ústavní soud za nutné vyjádřit pochybnosti i nad tím, zda je vůbec žádoucí, aby soukromé osoby (poskytovatelé služeb v oblasti internetu a telefonní a mobilní komunikace, zejm. mobilní operátoři a obchodní společnosti zajišťující připojení k internetu) byly nadány oprávněním uchovávat veškeré údaje o jimi poskytované komunikaci i o zákaznících, jimž jsou jejich služby

poskytovány (tzn. údaje jdoucí i nad rozsah údajů, jež jsou dle napadené právní úpravy povinny uchovávat), a volně s nimi za účelem vymáhání pohledávek, rozvoje obchodní činnosti a marketingu disponovaly. Tato skutečnost se Ústavnímu soudu jeví jako nežádoucí zejména z toho důvodu, že v zákoně o elektronických komunikacích ani v jiných právních předpisech není toto oprávnění a jeho účel blíže a podrobněji regulován, nejsou striktně vymezena práva a povinnosti, rozsah uchovávaných údajů, doba a způsob uchovávání, stejně jako nejsou blíže konkretizovány požadavky na jejich zabezpečení a kontrolní mechanismy.

58. S ohledem na výše uvedené proto Ústavní soud rozhodl podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu o zrušení napadených ustanovení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a napadené vyhlášky č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchovávání a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání, dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů (§ 58 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

59. Použitelnost již vyžádaných údajů pro účely trestního řízení bude třeba zkoumat ze strany obecných soudů z hlediska proporcionality zásahu do práva na soukromí v každém jednotlivém individuálním případě. Soudy budou muset především vážit závažnost trestného činu, který měl být naplněn skutkem, pro nějž je vedeno trestní řízení, ve kterém mají být vyžádané údaje využity.

[...]

2. Pl. ÚS 4/94 – test proporcionality

I. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody.

II. Vzájemné poměrování ve vzájemné kolizi stojících základních práv a svobod spočívá v následujících kritériích:

Prvním je kritérium vhodnosti [...]

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřeby [...]

Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv [...]

[...]

K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody.

[...]

Při posuzování možnosti omezení základního práva či svobody ve prospěch jiného základního práva resp. svobody lze stanovit tyto podmínky, za jejichž splnění má prioritu jedno základní právo či svoboda:

První podmínkou je jejich vzájemné poměrování, druhou je požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva resp. svobody (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod).

Vzájemné poměrování ve vzájemné kolizi stojících základních práv a svobod spočívá v následujících kritériích:

Prvním je kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva). V daném případě lze přisvědčit zákonodárci, že institut anonymního svědka umožňuje dosáhnout cíl, tj. zabezpečit ochranu nedotknutelnosti jeho osoby.

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřeby, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod. Odpověď na splnění kritéria potřeby v daném případě není jednoznačná: stát kromě legislativní konstrukce, umožňující anonymitu svědka, může k jeho ochraně použít i jiné prostředky (např. využití anonymní výpovědi pouze jako kriminalistického prostředku pro další vyšetřování, poskytnutí ochrany svědkovi atd.).

Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv. V posuzovaném případě jedním z nich je právo na řádný proces, zabezpečující právo na osobní svobodu, druhým je právo na osobní nedotknutelnost. Tato základní práva jsou prima facie rovnocenná.

Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv (po splnění podmínky vhodnosti a potřeby) spočívá ve zvažování empirických, systémových,

kontextových i hodnotových argumentů. Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva (v posuzovaném případě jde o nárůst případů vyhrožování a zastrašování svědků ze strany organizovaného zločinu). Systémový argument znamená zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod (právo na řádný proces je v této souvislosti součástí obecné institucionální ochrany základních práv a svobod). Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného (v daném případě možnost zneužití institutu anonymního svědka v trestním procesu). Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot.

Součástí porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv je rovněž zvažování využití právních institutů, minimalizujících argumenty podložený zásah do jednoho z nich.

Tak kupříkladu argument v neprospěch omezení jednoho základního práva možností zneužití této úpravy lze eliminovat minimalizováním tohoto negativního důsledku zakotvením dalších procesních podmínek rozhodování o něm.

Lze tudíž konstatovat, že, v případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho před druhým ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích

základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.

[...]

3. Ústavní soud ve věci sp. zn. Pl. ÚS 38/02 – k osobní působnosti ZOOÚ (fyzické osoby podnikající)

I. zákon totiž vymezuje v ust. § 1 (předmět úpravy) svoji osobní působnost tak, že se vztahuje na ochranu osobních údajů fyzických osob. Nehrání tedy osoby právnické. Pokud jde o fyzické osoby, které jsou podnikateli – a na něž se vztahuje ust. § 11 zákona o krajích, jehož část je napadena – lze usuzovat stejně, neboť z hlediska jejich statusu je nutno za rozlišovací kritérium považovat jejich činnost podnikatelskou. Údaje o této činnosti (stejně jako v případě právnických osob) tedy – podle mínění Ústavního soudu – ochrany podle zákona č. 101/2000 Sb. nepoživají.

[...]

Ústavní soud proto nedospěl k závěru, že by zkoumáním majetkových poměrů orgánem kraje bylo protiústavním zásahem do soukromí fyzické osoby, která je podnikatelem, a neoprávněným shromažďováním údajů o ní a že by tak docházelo k porušení čl. 7; odst. 1 a čl. 10 odst. 2 a odst. 3 Listiny to ostatně skupina poslanců ani blíže nespecifikuje. Tak tomu přirozeně není ani u osob právnických. V této souvislosti lze odkázat na zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 101/2000 Sb.“), jenž v ustanovení § 4 písm. a) hovoří o pojmu „osobní údaj“ (v podstatě umožňující

zjistit identitu subjektu údajů) a jenž pod písmenem b) hovoří dokonce o citlivých údajích, jež výslovně vypočítává, přičemž majetkové údaje mezi nimi neuvádí. Podle ustanovení § 5 odst. 2 citovaného zákona správce (tj. i orgány kraje – srov. § 3 odst. 1 zákona) může zpracovávat, srov. § 1 a § 4 písm. e) zákona osobní údaje se souhlasem subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu je může zpracovávat § 5 odst. 2 písm. a) zákona, jestliže provádí zpracování stanovené zvláštním zákonem nebo nutné pro plnění povinností stanovených zvláštním zákonem (příkladmo na některé zákony odkazuje). Ústavní soud usuzuje, že takovým zvláštním zákonem je i zákon o krajích (v napadené části) a že činnost kraje (zvažujícího přiměřenost výše pokuty i vzhledem k poměrům delikventa) je zpracováním osobních údajů ve smyslu citovaného ustanovení zákona č. 101/2000 Sb. Obdobný názor na okruh případů, v nichž souhlas subjektu údajů podle § 5 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb. třeba není, lze dovodit i z odborné literatury (srov. Mates, P.: Ochrana osobních údajů. UK v Praze. Karolinum 2002, str. 48).

Pokud jde o citovaný zákon č. 101/2000 Sb., lze však argumentovat – a to na prvním místě – i zásadněji. Uvedený zákon totiž vymezuje v ust. § 1 (předmět úpravy) svoji osobní působnost tak, že se vztahuje na ochranu osobních údajů fyzických osob. Nechrání tedy osoby právnické. Pokud jde o fyzické osoby, které jsou podnikateli – a na něž se vztahuje ust. § 11 zákona o krajích, jehož část je napadena – lze usuzovat stejně, neboť z hlediska jejich statusu je nutno za rozlišovací kritérium považovat jejich činnost podnikatelskou. Údaje o této činnosti (stejně jako v případě právnických osob) tedy – podle mínění Ústavního soudu – ochrany podle zákona č. 101/2000 Sb. nepožívají.

[...]

4. Ústavní soud ve věci sp. zn. Pl. ÚS 10/09 – svoboda projevu, osobní údaj osoby zúčastněné na trestním řízení

I. „... svobodný tisk závisí na svobodném toku informací od sdělovacích prostředků k čtenářům a od čtenářů ke sdělovacím prostředkům. Novináři v celém světě, ať již pracují pro místní nebo národní noviny, nebo pro národní nebo mezinárodní televizní společnosti, běžně závisí na ne-novinářích kvůli přísunu informací o otázkách veřejného zájmu. Někteří jednotlivci (dále zmiňovaní jako zdroje) poskytují tajné nebo citlivé informace, spoléhající na žurnalisty, že je poskytnou národnímu nebo mezinárodnímu publiku, aby dosáhly publicity a podnítily veřejnou diskusi. V mnoha případech je anonymita zdroje předběžnou podmínkou, na základě níž je informace poskytována od zdroje k novináři; to může být motivováno např. strachem z prozrazení, který by mohl nepříznivě ovlivnit fyzickou bezpečnost nebo jistotu pracovního místa informátora. Se zřetelem k tomu novináři nezřídka argumentují, že mají právo odmítnout prozradit jak jméno jejich zdroje, tak i povahu informace, která je jim důvěrně předána; tato argumentace je používána nejen ve vztahu k informacím psaným, ale i k jiným dokumentům a materiálům, včetně fotografií. Novináři tvrdí, že bez prostředků k ochraně jejich důvěrných zdrojů by byla značně omezena jejich schopnost klást překážky např. korupci státních úředníků, popř. vykonávat investigativní žurnalistiku vůbec. ... Potřeba chránit informační zdroje je tak silná, že se mnoho novinářů cítí být vázáno profesionálními etickými kodexy, které ukládají zdroj neodhalovat. Mnozí žurnalisté na tyto kodexy spoléhají, např. i při jednání před soudem, jestliže čelí

příkazu odhalit identitu svých zdrojů. Vzдор tomu někdy vznikají situace, kdy se zájmy novinářů a právo veřejnosti na informace střetávají se zájmy více či méně mocných jednotlivců či institucí. Často se takový konflikt vztahuje k otázkám soudnictví, obvykle pokud daná informace je – či může být – relevantní pro trestní nebo civilní řízení. Tu je pak úkolem Ústavního soudu posoudit takový konflikt testem proporcionality a vážít, zda je v konkrétním případě veřejný zájem na odhalení zdroje novinářovy informace natolik silný, že převáží i ústavní právo na svobodu projevu, jehož derivátem je i právo sdělovacích prostředků na utajení zdroje informace“ [nález sp. zn. I. ÚS 394/04 ze dne 27. 9. 2005 (N 184/38 SbNU 471)]. Zdůraznil přitom závěry Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku Goodwin proti Spojenému království ze dne 27. 3. 1996, č. 17488/90, dle něhož je ochrana novinářských zdrojů jednou ze základních podmínek svobody tisku, který se odráží v zákonech a v profesních kodexech několika smluvních států a je potvrzena v řadě mezinárodních dokumentů o ochraně svobod novinářů. Bez takové ochrany mohou být zdroje odrazeny od pomoci tisku při informování veřejnosti o záležitostech veřejného významu. V důsledku toho jeho životně důležitá veřejná role strážce („hlídáčího psa“) může být zničena a schopnost tisku poskytnout přesné a spolehlivé informace může být nepříznivě ovlivněna. S ohledem na důležitost ochrany novinářských zdrojů pro svobodu tisku v demokratické společnosti a potenciálně zmrazující efekt, který příkaz k prozrazení zdroje má na výkon této svobody, nemůže být takové opatření slučitelné s čl. 10 Úmluvy, pokud není ospravedlněno převažujícím požadavkem ve veřejném zájmu. Tyto úvahy mají být zohledněny při použití testu nezbytnosti

v demokratické společnosti podle čl. 10 odst. 2. Úmluvy. „Nezbytnost“ pro jakékoliv omezení svobody projevu musí být přesvědčivě zjištěna a konfrontována s „naléhavou společenskou potřebou“ omezení tohoto práva.

[...]

Obecná východiska Ústavního soudu ve vztahu ke svobodě projevu a roli sdělovacích prostředků

74. Ke konceptu svobody projevu v českém ústavním pořádku se Ústavní soud v minulosti již opakovaně vyjádřil: Základní právo na svobodný projev je třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy. Věci veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů, popř. kandidátů či čekatelů na tyto funkce; věci veřejnou je ovšem i umění včetně novinářských aktivit a showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob, mohou být veřejně posuzovány. Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných [nález sp. zn. I. ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005 (N 209/39 SbNU 215); nález sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41)].

75. K otázce přístupu k informacím ve světle čl. 17 Listiny a čl. 10 odst. 1 Úmluvy Ústavní soud uvedl, že „svoboda přijímat informace – představuje jeden

z nejdůležitějších základů demokratické společnosti; jsou proto její záruky zvláště důležité. Nelze nevidět, že právo na informace jako sběr informací je zásadním přípravným krokem (mj.) v první řadě v novinářské činnosti a je inherentní, chráněnou částí svobody tisku. Fungování tisku zahrnuje vytváření fóra pro veřejnou diskusi. Realizace této funkce však není omezena jen na média a na profesionální žurnalisty. V tom kterém případě vytváří prostor pro veřejnou diskusi kupř. ve vztahu k nevládním organizacím, ale i k jednotlivcům. Účel dané činnosti, tj. sbírat informace, lze tudíž považovat za jeden ze zásadních prvků informované společnosti. Důležitou roli hraje občanská společnost v diskusi o veřejných otázkách. Je nepochybné, že nepravomocný rozsudek [mutatis mutandis jiná informace, jež se dotýká trestního řízení] může řešit záležitosti veřejného zájmu; žadatelé o informace totiž jsou či alespoň mohou být zainteresováni na legitimním sběru informací o těchto záležitostech. Jejich cílem může být takové informace sdělit veřejnosti, a tím přispět k veřejné diskusi, jež v demokratickém právním státě nejen legitimní, nýbrž i nezbytná. Monopol na informace, který požívá soud [mutatis mutandis jiný orgán činný v trestním řízení], tak představuje formu cenzury sui generis. V důsledku cenzury informačního monopolu může dojít k zásahu do výkonu kontrolní funkce, která přísluší i občanské společnosti, neboť může mít obdobnou funkci jako tisk. Překážky vytvořené za účelem zabránit přístupu k informacím veřejného zájmu mohou odradit i ty, kdo pracují v médiích a obdobných oblastech od jejich vyhledávání. V důsledku toho by nebyli schopni nadále plnit svou roli veřejné kontroly a jejich schopnost poskytovat přesné a spolehlivé informace by byla nepříznivě ovlivněna. Řečeno poněkud konkrétněji, například ve vztahu k trestnímu řízení, Výbor ministrů Rady Evropy přijal doporučení Rec(2003)13, o poskytování

informací vztahujících se k trestnímu řízení prostřednictvím médií, ve kterém správně připomíná, že s ohledem na právo veřejnosti přijímat informace mají média právo veřejnost informovat, a zdůrazňuje význam reportáží o trestních řízeních, které média připravují za účelem informování veřejnosti, a umožnění veřejnosti realizovat její právo na dohled nad fungováním trestního soudnictví. Ostatně v příloze k doporučení je uvedeno mj. právo veřejnosti přijímat informace o činnosti orgánů činných v trestním řízení prostřednictvím médií, které v sobě zahrnuje právo novinářů na svobodné podávání zpráv o fungování trestního soudnictví (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Campos Damaso proti Portugalsku)“ [náleznost sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (N 68/56 SbNU 761; 123/2010 Sb.), bod 39].

76. Své závěry ve specifické oblasti ochrany novinářských zdrojů, jako součásti svobody tisku, Ústavní vyjádřil takto: „... svobodný tisk závisí na svobodném toku informací od sdělovacích prostředků k čtenářům a od čtenářů ke sdělovacím prostředkům. Novináři v celém světě, ať již pracují pro místní nebo národní noviny, nebo pro národní nebo mezinárodní televizní společnosti, běžně závisí na ne-novinářích kvůli přísunu informací o otázkách veřejného zájmu. Někteří jednotlivci (dále zmiňováni jako zdroje) poskytují tajné nebo citlivé informace, spoléhající na žurnalisty, že je poskytnou národnímu nebo mezinárodnímu publiku, aby dosáhly publicity a podnítily veřejnou diskusi. V mnoha případech je anonymita zdroje předběžnou podmínkou, na základě níž je informace poskytována od zdroje k novinářům; to může být motivováno např. strachem z prozrazení, který by mohl nepříznivě ovlivnit fyzickou bezpečnost nebo jistotu pracovního místa informátora. Se zřetelem k tomu novináři nezřídka argumentují, že mají právo

odmítnout prozradit jak jméno jejich zdroje, tak i povahu informace, která je jim důvěrně předána; tato argumentace je používána nejen ve vztahu k informaci psané, ale i k jiným dokumentům a materiálům, včetně fotografií. Novináři tvrdí, že bez prostředků k ochraně jejich důvěrných zdrojů by byla značně omezena jejich schopnost klást překážky např. korupci státních úředníků, popř. vykonávat investigativní žurnalistiku vůbec. ... Potřeba chránit informační zdroje je tak silná, že se mnoho novinářů cítí být vázáno profesionálními etickými kodexy, které ukládají zdroj neodhalovat. Mnozí žurnalisté na tyto kodexy spoléhají, např. i při jednání před soudem, jestliže čelí příkazu odhalit identitu svých zdrojů. Vzdor tomu někdy vznikají situace, kdy se zájmy novinářů a právo veřejnosti na informace střetávají se zájmy více či méně mocných jednotlivců či institucí. Často se takový konflikt vztahuje k otázkám soudnictví, obvykle pokud daná informace je – či může být – relevantní pro trestní nebo civilní řízení. Tu je pak úkolem Ústavního soudu posoudit takový konflikt testem proporcionality a vážít, zda je v konkrétním případě veřejný zájem na odhalení zdroje novinářovy informace natolik silný, že převáží i ústavní právo na svobodu projevu, jehož derivátem je i právo sdělovacích prostředků na utajení zdroje informace“ [nález sp. zn. I. ÚS 394/04 ze dne 27. 9. 2005 (N 184/38 SbNU 471)]. Zdůraznil přitom závěry Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku Goodwin proti Spojenému království ze dne 27. 3. 1996, č. 17488/90, dle něhož je ochrana novinářských zdrojů jednou ze základních podmínek svobody tisku, který se odráží v zákonech a v profesních kodexech několika smluvních států a je potvrzena v řadě mezinárodních dokumentů o ochraně svobod novinářů. Bez takové ochrany mohou být zdroje odrazeny od pomoci tisku při informování veřejnosti o záležitostech veřejného významu.

V důsledku toho jeho životně důležitá veřejná role strážce („hlídacího psa“) může být zničena a schopnost tisku poskytnout přesné a spolehlivé informace může být nepříznivě ovlivněna. S ohledem na důležitost ochrany novinářských zdrojů pro svobodu tisku v demokratické společnosti a potenciálně zmrazující efekt, který příkaz k prozrazení zdroje má na výkon této svobody, nemůže být takové opatření slučitelné s čl. 10 Úmluvy, pokud není ospravedlněno převažujícím požadavkem ve veřejném zájmu. Tyto úvahy mají být zohledněny při použití testu nezbytnosti v demokratické společnosti podle čl. 10 odst. 2. Úmluvy. „Nezbytnost“ pro jakékoliv omezení svobody projevu musí být přesvědčivě zjištěna a konfrontována s „naléhavou společenskou potřebou“ omezení tohoto práva.

77. Na oblast upravenou napadenou právní úpravou dopadají i další závěry Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, na něž odkazují navrhovatelé a na něž dále odkazují citovaná rozhodnutí. V nyní předložené věci však není třeba tyto závěry podrobněji rekapitulovat.

78. Ve druhém sledu je nutno upozornit na závěr Ústavního soudu, dle něhož zájmy veřejnosti na trestním řízení mají své limity spočívající v čl. 17 odst. 4 Listiny. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Jedním z práv a svobod je nepochybně právo vyvěrající z čl. 10 Listiny, tedy práva na ochranu soukromí a osobnostní sféry jednotlivce. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/04 ze dne 8. 11. 2005 (N 205/39 SbNU 171; 20/2006 Sb.) Ústavní soud při posouzení ustanovení zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní

činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), neshledal důvod pro zrušení omezení zákonodárcem uvalených na kohokoliv ve vztahu k informování veřejnosti o totožnosti mladistvého ani pro zrušení zásady neveřejného hlavního líčení nebo zasedání v řízení s mladistvým. Shledal převažující zájem na ochraně práv plynoucích z čl. 10 Listiny nad svobodou projevu a právu na informace dle čl. 17 a nad zájmem na veřejné kontrole soudního řízení dle čl. 38 odst. 2 Listiny.

[...]

5. Ústavní soud ve věci sp. zn. I. ÚS 517/10 – citlivé údaje a členství v politické straně jako citlivý údaj

I. Údaj o členství jednotlivce v politické straně bez dalšího výše vymezené „kvality“ tzv. citlivých údajů tedy nedosahuje. To platí v první řadě (tedy nejen) o údajích o členství soudce v KSČ ke dni 17. 11. 1989; jak bylo shora vyargumentováno, značí to výrazný přesah do sféry veřejné. Z povahy věci proto nemůže jít – v případě předmětného údaje – o informaci charakteru výlučně soukromého.

[...]

III. 2. f)

114. Současně nelze nevidět, že se předmětný údaj netýká členství v politické straně demokratického právního státu, nýbrž v politické straně, jejíž vedoucí úloha ve společnosti i ve státě bylo povýšena na ústavní princip dle čl. 4 Ústavy z roku 1960; tedy v politické straně, jež byla

páteří totalitního režimu, který soustavně flagrantně porušoval základní lidská práva a svobody (i práva „běžná“) i své vlastní zákony [k tomu srov. bod III. 1. c) tohoto nálezu]. V tomto kontextu se nejvíce jako nespravedlivé upřednostnění právě těch ústavních hodnot, které stojí v kolizi s požadavkem ochrany tvrzeného údajného soukromí soudců-členů KSČ ke dni 17. 11. 1989. Zde Ústavní soud dodává, že čl. 4 Ústavy měl za důsledek diskriminování ne-členů KSČ, protože členové KSČ (tedy i soudci) svým členstvím takovou diskriminaci legitimizovali a vědomě se nechali upřednostňovat před ne-členy KSČ.

115. Jinými slovy, při posuzování kolize ústavních hodnot je relevantní též skutečnost, o jakou politickou stranu ve skutečnosti jde, zejména zda ji lze považovat legitimní či nikoli. NSS ani městský soud ve svých úvahách tento zjevný rozdíl v členství v politické straně nereflektovaly (pouze mechanicky deklarovaly, že údaj o členství v KSČ je údajem o členství v politické straně, a tudíž jde o informaci o politickém postoji jednotlivce). V této souvislosti lze příkladmo poukázat na – byť v jisté míře zjednodušený – pohled „jistého úředníka během denacifikace“, který překládá Karl Jaspers (Otázka viny, Příspěvek k německé otázce, Academia, Praha, 2006, str. 117): „Vstoupil-li jsem pod nátlakem do strany a dal tak přednost relativně dobrému postavení, zařídil-li jsem se v nacistickém státě a stal se tak poživitelem určitých výhod a musím-li teď nést nepříznivé následky, pak nemám – třebaže jsem to učinil s vnitřním nepřátelstvím – právo si stěžovat.“ Citované by platilo tím spíše ve vztahu k členům KSČ, kteří do této politické strany s „vnitřním nepřátelstvím“ nevstoupili.

116. ÚS je názoru, že pokud byl soudce ke dni 17. 11. 1989 členem KSČ, pak